

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

Okulda şiddetin kökenleri ve çözüm önerileri

Doç. Dr. Ayhan Erbay

İKÜ Fen-Edebiyat Fak. Psikoloji Böl. Öğretim Üyesi
İKÜ Adalet ve Suç Psikolojisi Araştırmaları Birimi
Direktörü

Çocukların suç davranışı ile ilişkilendirilmesinde, özellikle kişiye karşı şiddet eylemlerinde referans alınan iki suç türü bulunmaktadır: Kasten öldürme ve kasten yaralama. Öldürme eylemine giden davranışları, yaralama eylemindeki davranışlarla tahmin edebiliyoruz. Güvenlik Birimlerine Suç İşlediği İddiasıyla Getirilen Çocuklara yönelik TÜİK istatistiklerinde öldürme iddiasıyla 2020'de 579, 2021'de 646 ve 2022'de ise 902 çocuk güvenlik birimlerine getirilmiştir. 2020-2022 yılları kapsamında oransal olarak %55,8'lik bir artıştan söz etmekteyiz. Kasten yaralama eylemini incelediğimizde 2020'de 35 bin 808, 2021'de 48 bin 621 ve 2022'de ise 78 bin 268 çocuk güvenlik birimlerine getirilmiştir. 2020-2022 yıllarına oransal bakıldığında %118,6'lık artış görülmektedir. Özetle iki eylem sayısında ciddi oranlarda ve düzenli bir artış eğilimi gözlenmektedir.

Şiddet eylemini tahmin edebilmek...

Suç ve/veya şiddet davranışları tahmin edilebilmektedir. Çocuklar açısından dinamik risk faktörlerinin belirlenmesi halinde (aile içi şiddet, uyuşturucu kullanan arkadaş, öfke kontrolüne sahip olmamak, alkol ya da uyuşturucu madde kullanmak, okuldan kaçmak, okulda sık sık kavgaya etmek vb.) okul ortamında çeşitli eğitimlerle riskler azaltılabilmektedir. Programı yürütecek ekiplerin, riskli davranış gösteren çocuk hakkında ayrımcı olmaması ve durumu okulda ifşa etmemesi gerekmektedir. Ekipler, riskli çocukları belirlerken mümkün olduğunca bilgi toplamalı ve çocuğa özelleştirilmiş programlar üretmelidir. Bu aşamada çocuğun yaşına bağlı gereksinimleri ve özellikleri, yetenekleri, akran ilişkileri, ailesinin sosyo-kültürel ve ekonomik durumu değerlendirilmelidir.

Okullarda şiddetin profili

Öldürme veya kalıcı zarar verme eylemlerine dahil olan çocuk ve ergenlerin; şiddet, çete üyeliği ve uyuşturucuyla ilgili sabıka kayıtlarının olabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca bu kişilerin önceden ciddi eğitim zorlukları, bilişsel ve dil eksiklikleri, öğrenme güçlükleri yaşadıkları, akademik motivasyonlarının düşük ve okuldan kaçma eğilimlerinin yüksek olduğu gözlenmiştir.

Kasten öldürme eylemine dahil olma olasılığına sahip çocuk ve ergenlerin genel profiline bakıldığında ise şu faktörlere dikkat çekilmektedir: Okulda kontrol edilemeyen öfke patlamaları, zorbalığa uğraması veya zorbalık yap-

ması, kızdığında öğretmenlerini ve arkadaşlarını şiddetle tehdit, geçmişinde okula silah vb aletler getirmiş olması, çok az ya da hiç arkadaşı olmaması, geçmişinde okuldan uzaklaştırılma ya da atılma, sıklıkla okuldan kaçma, neden olduğu problemlerde ya da sorunlarda başkalarını suçlama; öğrenme güçlükleri, düşük akademik motivasyon, can sıkıntısı nedeniyle heyecan yaşamak adına tehlikeli davranışlara eğilim; dil bariyeri, ani kültürel değişimler gibi etkenler çerçevesinde bilişsel kapasitesinin adaptasyon becerilerini olumsuz etkilemesi, zayıf muhakeme; ailesinin çocuğu yönlendirme işlevini yitirmiş olması, aile içi disiplin sorunları, aile içi duygusal istismar başta olmak üzere çeşitli istismar türlerinin gözlenmesi; sabıka kaydı ve ya kolluk kaydının bulunması, babanın veya ailedeki önemli olabilecek diğer erkek bireylerin suç ile ilişkili olması. Çok sayıda çalışma, ebeveynde zihinsel hastalık, suç ve/veya cezaevi geçmişi ve aile içi madde bağımlılığına sahip bireylerin olduğunu da iletirmektedir. Söz konusu faktörlerin bir araya gelmesi, hayal kırıklığı ve ruminasyon (tekrar eden olumsuz düşünce) çocuk ve ergenlerin normalde tepki üretmeyecek belirli durumları düşmanca algılanmasına ve sonunda da yıkıcı davranış sergilemesine neden olabilmektedir.

Ateşli silah kullanarak kasten öldürme eylemine dahil olan çocuk ve ergenlerin diğer tüm suça sürüklenen çocuklardan net bir şekilde ayrıştığı bilinmektedir. Ayrışma noktaları ise kasten öldürme eylemine dahil olan çocuk ve ergenlerin sabıka veya kolluk kaydının bulunduğu, babanın veya ailedeki önemli olabilecek diğer erkek bireylerin suç ile ilişkili olduğu, okuldan kaçma davranışının bulunduğu yönündedir.

Okullarda yaşanan şiddete karşı önlem ve müdahale

Ülkemizdeki zorunlu eğitim süreleri dikkate alındığında, TÜİK istatistiklerinin örgün eğitimdeki çocukları da kapsadığı, dolayısıyla kişilere karşı şiddetin okul ortamında da sıklıkla meydana geldiği tahmin edilmektedir.

Okullar çocukların en fazla zaman geçirdiği; mesleki, toplumsal, ahlaki görevleri üstlenerek toplumsallaştığı; iletişim, yardımlaşma, hoşgörü, ödev ve sorumluluk bilincine

sahip olarak sosyalleştiği yapılarıdır. Ancak Kriminoloji alanındaki çalışmalarda çocukların ve ergenlerin, arzu edilen olumlu davranışlar kadar yıkıcı davranışları da aynı oranda öğrendiği sıklıkla vurgulanır. Bu noktada şiddet ve suç unsuru barındıran davranışların azaltılarak toplumsal normlara uygun hale gelmesinde, çocukta davranış regülasyonunu sağlayacak programların geliştirilmesinde, okulların ve okuldaki eğitimcilerin önemli fonksiyonları bulunmaktadır.

Özellikle eğitimcilerin suça dönüşecek hareketlerin farkında olmaları, gözlemlmeleri ve bu gibi durumlarda eğitimcilerin belirli stratejiler izlemeleri önemlidir. Rehberlik servisinin etkin kullanılması, çocukların rehberlik servisine yönlendirilmesi ya da rehberlik servisinin yetersiz kaldığı durumlarda yetkili yerlere yönlendirilmesinin takibi önemlidir. Yıkıcı davranışlara sahip öğrencilerle iletişimde, dışlama yerine dahil etme yöntemlerinin kullanılması, çocuğu

sınıfta yönlendirmek, çocuğa görevler vermek ve sınıfta iyi davranışı teşvik edecek ödül sistemi kullanmak, çocuğu sınıftan çıkarmadan önce denenmesi gereken uygulamalardır.

Okullarda riskli davranışların azaltılmasında, sadece okul psikolojik danışmanlarının ya da öğretmenlerin aktif olması yetersiz kalabilmektedir. Okul yönetimi ve okul aile birliği üyesi velilerin de sürece dahil edilmesi gereklidir. Öğrencilerin boş zamanlarını geçirebilecekleri alanların yapılması, spor etkinlikleri, müzikal faaliyetler ve mesleki yetenek kurs-

ları gibi etkinlikler suça mücadelede etkin bir araç olarak kullanılabilir.

Okulların kurulu olduğu coğrafi mekânların ve mekânlara özgü fiziksel yapılar da öğrencilerin suç davranışına dolaylı olarak etki edebilen faktörler arasındadır. Bu çevrelerde güvenli ortamın sağlanması, okul bölgelerinde metruk yapıların kaldırılması, park alanlarının düzenlenmesi, çevre ve peyzaj alanlarının düzenlenmesi, okula açılan sokakların aydınlatılması ve güvenliğinin artırılması, öğrenci olmayan kişilerin okul çevresinden uzaklaştırılması gibi önlemler de riskin yönetiminde belirleyici faktörler arasındadır.

Özetle; saldırganlık biyolojik kökenli bir duygu durumudur. Şiddet ise saldırganlık duygusundan beslenerek zarar verme, yok etme, yıkma ve mağdura acı çektirme amacını taşıyan öğrenilmiş bir davranıştır. Şiddet, genel olarak çocuğun yetiştiği kültürün, aile yapısının, tanıklıklarının ve mağduriyetlerin etkisiyle kontrolsüz şekilde açığa çıkar. Bu noktada okullarda oluşabilecek suç davranışlarının önlenmesi ve kriz durumunda acil müdahale için okul yöneticilerinin, psikolojik danışmanların ya da öğretmenlerin aktif olması kadar özel eğitim almış öğretmenler ve idarecilere destek olacak okul güvenliği temelli kriz ve risk protokolünün ulusal düzeyde geliştirilmesi önemli bir ihtiyaçtır.

